

A Sár-hegy dűlőnevei

POZDER Miklós
Gyöngyös

ABSTRACT: A map of Sár-hegy showing the situation of units of vineyards, fields ("dűlő") is drawn by author, who also reviews the cadastral maps dated out of the times of the flourishing Sár-hegy vine-culture.

A száz évvel ezelőtti filoxéra járvány, a művelési módok megváltozása, az utóbbi évtizedek elparlagosodása magukkal hozták a Sár-hegy régi dűlő-neveinek feledésbe merülését. A hajdani gyöngyösi szőlősgazdákkal, a napszámos "kapásokkal" lassan kihalnak az izes, népi gondolkodásmódot tükröző dűlő-nevek. A határok is megváltoztak, összerosódtak a területek. A szaporodó kis-kertek tulajdonosai már nem a régi gyöngyösiek unokáiból tevődnek össze. Nincs, aki a hagyományos neveket tovább életben tartaná.

A helytörténészeken kívül a Sár-hegy kutatóit is érdekelhetik azonban ezen dűlőknek elhelyezkedése, a régebbi gyűjtési adatok földrajzi azonosítása, a jelenben és a jövőben folyó gyűjtések lelőhelyeinek pontosítása szempontjából. Ennek megkönnyítésére állítottam össze a Sár-hegy dűlőinek térképét.

A felhasznált források közül különösen ki kell emelnem ifj. KECSKÉS Péternek jó egy generációval előtt készült munkáját. Ez a Mátra Múzeum Múzeumi Füzeteiben, 1960-ban jelent meg. Manapság kevesek által hozzáférhető és ismert. Szerencsésen, talán az utolsó pillanatban gyűjtötte össze és örökítette meg a szerző a gyöngyösi, és ezzel együtt a sár-hegyi dűlők neveit.

A kutatók számára hasznosíthatók lehetnek még a múlt század derekán készült kataszteri térképek, melyek a Heves megyei Levéltárban találhatóak. Ezek a sár-hegyi szőlőtermesztés filoxéra járvány előtti fénykorát tükrözik és a szőlőtermesztésbe bevont területek legnagyobb kiterjedését mutatják be.

A térképek természetesen kataszteri, telekkönyvi nyilvántartási célból készültek. Csak a főbb dűlőutak vannak megjelölve rajtuk, ezek a nevek általában a térkép címében is benne vannak. A térképeket legutóbb 1983-ban restaurálták, állapotuk így igen jó. Kutatási területünkre vonatkozókat itt felsorolom.

1. Gyöngyös város birtokában lévő Bene puszta határának térképe. Készítette: BACHÓ János mérnök. 1852-ben. Méretarány: 1:3600. A térkép mérete: 1500 x 720 mm. - Lényegében inkább az erdőkre vonatkozik ez a térkép. Sár-hegyre vonatkozóan említi: Kerülő-ház, Szálas erdő, Róka-tükör, Sár-hegy oldal, elhagyott szőlők (!), Farkasmály, Vörösmart, Kőbánya neveket.

2. Gyöngyös városa határa keleti részén a Pinczési úttól felfelé a Bene határában fekvő szőlőknek térrajza. Készítették kb. 1850-ben. Méretarány 1:3600. A térkép mérete: 610 x 440 mm.

3. Gyöngyös város határában a Nyúlalmi úttól a Pinczési útig fekvő szőlők térrajza. Készítették kb. 1850-ben. Méretarány: 1:3600. A térkép mérete: 750 x 550 mm.

4. Gyöngyös város határában a Pinczési úttól a Szurdoki útig fekvő szőlők térrajza. Készítették kb. 1850-ben. Méretarány: 1:3600. A térkép mérete 800 x 560 mm.

5. Gyöngyös város határában Pipishegytől a Nyúlalmi útig fekvő szőlők térrajza. Készítették kb. 1850-ben. Méretarány: 1:3600. A térkép mérete: 800 x 560 mm.

A két további térkép u.n. úrbéri térkép, a levéltári anyagban ebben a csoportban kell keresni.

6. Saár helység határának tagosítás előtti térképe. Készítette SZABÓ Károly mérnök. 1868. Méretarány: 1:7200. Térkép mérete: 1330 x 820 mm. Nevek: Sár hegy, Szent Annai szőlők.

7. Saár község határának rendezés utáni térképe. Készítette LOVCZÁNYI Pál 1880/81. Méretarány: 1:7200. Térkép mérete: 1310 x 930.

MÁTRAFÜRED

A Sár-hegy dűlőinek térképe

TÉRKÉP SZÖVEGE

Alsó kis plága	Hosszú plága	Orémusz
Alsó lilium	Jóvilág	Pipishegy
Alsó pincési	Kapcsazárító	Pusztaparlag
Alsó szurdok	Kis plága	Rajcsúr
Babinka	Kis szurdok	Rókatükr
Bikahalom	Kopár-hegy	Rózsamály
Cibike alsó	Kopárhegy melletti	Rúgott sár
Cibike felső	Közép szurdok	Sárhegy alsó
Cibike közép	Lencsemály	Sárhegy felső
Cseplye	Nagy plága	Sárhegy tető
Csonka eke	Nagy Szurdok	Sárhegyalja
Falukút	Nagy völgy	Sárhegyoldali felső
Farkasmály	Nádas felső	Sárhegyoldali közép
Felső eke	Nádas közép	Sárhegyoldali szélső
Felső lilium	Nagylénia	Sinai
Felső pincési	Nyúlmályi felső	Szálás (erdő)
Felső tetőmellék	Nyúlmályi közép	Tutus
Forgách plága	Nyúlmályi magas	Vízimály
Galya	Nyúlmályi útra járó	Vörösmarti

FORRÁSOK, IRODALOM

1. ifj. KECSKÉS Péter: A Gyöngyös előnevév községek földrajzi- és Gyöngyös dőlőnevei. Mátra Múzeum, Múzeumi Füzetek, Gyöngyös 1960.
2. dr. MISÓCZKI Lajos Abasár községre vonatkozó földrajzinév gyűjtési anyaga. Kézirat.
3. Heves megyei Levéltár, Eger térképanyaga. A T 52, T 53, T 55, T 56, T 57, U 1, U 2 jelű térképek.

POZDER Miklós
H-3200 GYÖNGYÖS
Szabadság tér 2.